

SOCIAL SCIENCES

PROFESSIONAL PROFILE OF THE PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS TEACHER

Zheleva-Terzieva D.

*Associate Professor, PhD in Pedagogy
Trakia University, Stara Zagora, Bulgaria*

ПРОФЕСИОНАЛЕН ПРОФИЛ НА УЧИТЕЛЯ ПО ФИЗИЧЕСКО ВЪЗПИТАНИЕ И СПОРТ

Желева-Терзиева Д.

*Доцент, доктор
Тракийски университет, Стара Загора, България
<https://doi.org/10.5281/zenodo.14499284>*

Abstract

Like any profession, the pedagogical profession has personal and work dimensions. The latter are realized through various pedagogical functions, duties, responsibilities and requirements, which are presented in detail in the article. The personal qualities that every educator must possess have not been neglected. The author's team emphasizes the profile of the physical education teacher, as the review does not claim to be exhaustive, but with the assurance of an extensive and in-depth review of scientific research on the topic.

Анотация

Както всяка една професия, така и педагогическата има личностни и трудови измерения. Последните се реализират чрез разнообразни педагогически функции, задължения, отговорности и изисквания, които подробно са представени в статията. Не са пренебрегнати и личностните качества, които всеки педагог трябва да притежава. Авторският екип акцентира върху профила на учителя по физическо възпитание, като обзорът не претендира за изчерпателност, но с уверението за обширен и задълбочен преглед научните изследвания по темата.

Keywords: physical education, profile, teacher / sports educator

Ключови думи: физическо възпитание, профил, учител / спортен педагог

Образователни изисквания за заемане на длъжността

Необходимите образователни изисквания към един кандидат за учител по физическо възпитание е да притежава педагогическа правоспособност, придобита от обучението му във висше учебно заведение в ОКС „Бакалавър“ по специалността „Педагогика на обучението по физическо възпитание“, като наличието на допълнителна квалификация по определен вид спорт е предимство за кандидата.

Учителят по физическо възпитание и спорт (ФВС) или още спортният педагог е един от педагогическите специалисти, работещи в образователната система. Неговите основни дейности са да планира, организира и провежда уроците по съществуващите направления в областта на физическото възпитание в училищното образование. Специалистите по физическо възпитание имат право да преподават по учебните предмети „Физическо възпитание и спорт“ и „Час за спортни дейности“, както и да провеждат извънкласните форми на работа по физическо възпитание.

Основни задачи и отговорности

Съдържанието (материалът) на учебните програми, предвидено за овладяване и посочено като очаквани резултати от обучението, е съобразено с възрастта и интересите на учениците, както и средното ниво на подготовка. Разбира се последното при всеки е индивидуално и учителите трябва да

имат компетентности за работа и конструктивна комуникация с изоставащи и с напреднали ученици.

Най-важната и основната задача на учителя по ФВС е да научи учениците да знаят, да умеят и да прилагат усвоените двигателни навики в живота, да съумее да повиши физическите им подготовка и дееспособност, да формира при тях здравословни навики за живот и вътрешна потребност за самостоятелни занимания с физически упражнения и спортно-двигателни активности [2, с. 167]. Тази част от работата му се подразделя на *оперативна дейност* (предварителна подготовка – планиране) и *методическа* (същинска) *дейност*, посредством която учителят провежда учебния час.

Планирането се осъществява чрез разработване на годишно тематично разпределение за работа на учителя за предстоящата учебна година и на план-конспект за всеки учебен час (урок по физическо възпитание или час за спортни дейности) на база на учебните планове и учебните програми, съобразно Държавните образователни стандарти. Следващата поред дейност на учителя по ФВС е да осигури необходимите му за предстоящата работа помощни материали и спортни пособия, да провери изправността на спортните съоръжения и уреди и да подготви игралната площ за предстоящата работа.

Професионално-педагогическата дейност включва и водене на училищна документация, участие в работата на педагогическия колектив и др.

Една, а може би и най-важната отговорност на всеки педагог (с особена сила важи за спортния) е да осигури условия и да реализира дейности за опазване живота и здравето на учениците.

Друга професионална задача на учителя по ФВС е свързана с процеса на оценяване на постиженията на учениците. Той включва поставяне на текущи, срочни и годишни оценки в съответствие с придобитите знания, усвоените умения и формираните двигателни навици. Освен това на оценяване се подлагат отношението на учениците и активността, които проявяват по време на часовете и извън тях – в извънкласните форми на работа по физическо възпитание. Последните са три вида: ежедневни, седмични и периодични и в тази връзка спортният педагог трябва да притежава компетенции за организиране и провеждане на утринна гимнастика, разнообразни форми на удължено голямо междучасие, занимания с групи по лечебна физкултура, спортни секции, групи спорт за всички, различни туристически форми, спортни празници, както и ежегодно активно участие в Ученическите игри.

Освен образователната и оздравителната характерни на обучението не е за подценяване и възпитателната му насоченост. Възпитанието представлява процес за изграждане на „устойчива система от възгледи, убеждения, ценности, самооценки, мотиви, потребности“ [6, с. 122]. Часовете в областта на физическото възпитание са отлична възможност за възпитаване на естетически, интелектуални, трудови и морални ценности и нравствени качества – дисциплинираност, отговорност към поставените задачи и към околните, колективизъм, сътрудничество, другарство, честност, уважение, взаимопомощ и др. Съществуват възможности за пряко влияние на учителя върху развитието на всеки ученик чрез разширяване и обогатяване на психичните свойства на личността, както и умения за насърчаване и подкрепяне на обучаемите да участват в организирани извънкласни и извънучилищни спортни дейности. Това ще бъде от полза за възпитаване на здравно образование (нагласи за здравословен начин на живот, добри здравна култура и хигиенни навици, повишена двигателна активност). Дори и да не е класен ръководител спортният педагог е необходимо да възпитава при учениците граждански и патриотичен дух с цел да израснат те като хора, гордеещи се със своите произход и родина [5, с. 111]. Не на последно място поред е екологичното възпитание в неговите три направления – утилитарно-практическо, научно-познавателно и естетическо. По време на извънкласните спортни дейности в областта на физическото възпитание съществуват допълнителни възможности за учениците да изследват природата и да станат по-чувствителни към нейното опазване.

Личностни качества

Безспорно за всяка професия е наличието на необходимите личностни качества, които трябва да притежава всеки професионалист, но това с особена сила важи за учителите.

По отношение на личностните качества учителят по ФВС трябва да:

- притежава и проявява любов към спорта и всички форми на спортно-двигателна активност и да я споделя с учениците;
- демонстрира ентузиазъм за работа по специалността и работа с подрастващи;
- поддържа благоприятна за ученическия напредък атмосфера;
- проявява търпение към дейността и поведението на учениците;
- умее да мотивира децата за активно участие;
- е отговорен и ангажиран с безопасността на обучаемите;
- притежава организационни и комуникативни умения;
- умения за реализиране на възпитателни взаимодействия;
- формира насочеността на личността [6, с. 122].

Към този вид качества авторите на настоящата статия причисляват проявите педагогическа етика (колегиално отношение) към колегите и уменията за работа в екип и за общуване с околните: сътрудничество с класни ръководители, педагогически съветници, медицински лица, служители в образователната институция, ръководни фактори; търпеливо отношение и поведение и съвместна работа по възникващите в хода на работата проблеми; високи нива на толерантност и комуникативност с родителите, защото семейството е важен фактор за формиране на ценностни качества.

Всичко горепосочено важи като цяло за всички педагогически специалисти, но за спортните педагози е задължително и наличие на спортна култура, познания за възникването и историческото развитие на всички спортове и спортни активности, включени в учебните програми (и не само); познания за техниката на изпълнение и способност за отлична демонстрация на двигателните действия, предвидени за овладяване от учениците по образователното съдържание; изисквания за поддържане на високо ниво на лични спортна форма и добра визия. В съзнанието на децата дълго време остават силно положителните или отрицателните примери и спортният педагог, като обект на подражание, трябва да се стреми да бъде идеал за учениците.

Социалните функции на спортния педагог се реализират чрез взаимодействието му с околните и най-вече с обучаемите. Не са за пренебрегване и езиковите умения, необходими за представяне на учебното съдържание и изискванията към учениците кратко, ясно, стегнато и терминологично правилно.

Дигитални компетенции

Настоящите нива на развитие на информационните и комуникационни технологии в света са причина за многобройните и разнообразните промени в развитието и живота на обществото. Предизвикателствата пред образователната система изискват търсене на ефективни форми и адекватни модели за педагогическа работа с цел успешни

реализация и социализация в общественния живот на всеки ученик. От друга страна възможността за използване на научните постижения осигурява условия за модерна и ефективна образователна среда. В. Георгиева-Христовова [1, с. 186] акцентира върху склонността на подрастващите да приемат дигитално представените от възрастните съвети по-добре отколкото по друг начин. В тази връзка се изисква наличие на дигитални компетенции при спортния педагог, които определено не са проблем при по-младото поколение учители.

Дискусия

Столетия наред учителската професия се приема като призвание. Ролята ѝ е ключова за развитието на човешкото общество с основна цел постигане образоваността на следващите поколения. Учителят е главен участник в образователния процес, основна страна, онзи субект, който реализира учебно-възпитателния процес. Професионалният облик на педагога, в т.ч. и на спортния, е динамично развиващ се, защото съвременното изисква адекватни промени. Според Шивачева-Пинеда подготовката на учителя е едно от средствата за нейното усъвършенстване и професионализиране и допринася за формиране на ценностна ориентация и професионален светоглед и за проява на рефлексивно поведение [7, с. 615]. Проявата на професионализъм изисква сериозно отношение към работата, непрекъснат стремеж за усъвършенстване [8, стр. 29]. Случващото се в света нахлува във всеки дом чрез средствата за масова информация. Но предаването на знание от учителя към ученика е не просто предаване на информация, а целенасочена и осъзната дейност, съпроводена от проява на усилия, дисциплина, концентрация и постоянство [6, с. 27].

Неизмерима е ролята на професионално-педагогическата дейност за общественото развитие. Неизменно обучението и възпитанието на следващите поколения е една от основните обществени поръчки, затова непрекъснатата работа и стремеж за повишаване на качеството на човешките ресурси – постоянна грижа на държавата. Ефективността и успехите във всяка една област на общественото развитие са свързани с подготовката на висококвалифицирани специалисти [3, с. 271].

Огромно значение за педагогическата рефлексия (самооценка) има актуалната и модерната през последните десетилетия дейност „учене през целия живот“ [5, с. 111], която се състои в овладяване / актуализиране / формиране на знания, умения, нагласи в съответствие с новите образователни реалности; изграждане на правилни ценностна система посредством натрупания професионален опит. Разбира се в тази връзка се изисква наличие на воля и желание за непрекъснато повишаване на квалификацията чрез запознаване с последните но-

вости, открития, достижения на науката в разглежданата област. Както посочва Т. Игнатова [4, с. 151] от голямо значение за педагогическата компетентност е умението за бързо адаптиране към промените чрез обогатяване на знанията и осмисляне на практическото им приложение.

Заклучение

Качествената работа на педагога пряко влияе върху всички аспекти на общественния живот. А компетентната оценка на педагогическата професия според Шивачева-Пинеда се изразява чрез изградено уважение и доверие от страна на учениците. Доверието е „по-висока степен на признание, личностна оценка и значимост“ [6, с. 125].

Професионалният облик на учителя по физическо възпитание е динамично развиваща се сфера, която следва да отговаря на съвременните предизвикателства и реалности. Визията на съвременния спортен педагог е индивидуална характеристика, подчинена на обществените условия и изисквания към учителската професия.

Използвана литература:

1. Георгиева-Христовова, В. (2024). Предучилищна Европа – еволюция, състояние и хоризонти. Стара Загора: ИК „Кота“. ISBN 978-954-305-699-6
2. Димитров, Д., И. Лалев (2011). Фактори, определящи спортната активност на студентите. Сборник с доклади от НКМНР в ИУ – Варна, Варна: Наука и икономика, стр. 167-173.
3. Димитров, Д., И. Лалев (2016). Диференциране на професионалния профил на спортния аниматор. Сборник с доклади от НК на младите научни работници в ИУ-Варна, Варна: Наука и икономика, стр. 264 – 271.
4. Игнатова, Т. (2024). Визия на съвременния учител по физическо възпитание. Съвременни тенденции на ФВ и спорта – годишник на СУ „Св. Кл. Охридски“, стр. 149-160.
5. Томова, Е. (2024). Възпитателната компетентност като компонент от педагогическата компетентност на учителя. Сборник с доклади от Национална научно-практическа конференция „Детето и детският свят“, София: УИ „Св. Кл. Охридски“, кн. 1, стр. 101-116.
6. Шивачева-Пинеда, И. (2005). Ученикът и учителят в съвременните образователни реалности (аспекти и изисквания). Ямбол: печатница „Стоев“. ISBN: 954-9999-42-4
7. Шивачева-Пинеда, И. (2019). Професионално-личностна рефлексия на учителя. Педагогика, год. ХСІ, кн. 5, стр. 615-625.
8. Цонкова, Д., П. Цонкова (2006). Съвременни аспекти на професионалната подготовка на спортния педагог. Сборник доклади от МНК „Педагогическото образование – традиции и съвременност“, Велико Търново, стр. 24-29, ISBN 978-619-7281-01-9.